

Матвійчук Оксана Євгенівна

кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник
Педагогічний музей України

РОЛЬ ЖІНОК-ОСВІТЯНОК УКРАЇНИ У РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ ТА ВОЛОНТЕРСТВА

Важливу роль у процесі соціально-педагогічного і соціально-культурного середовища в Україні завжди відіграли українські жінки: педагогині, просвітительки. Багато їхніх імен і досі знає лише невелика когорта дослідників у певній галузі. Ці постаті залишаються на сьогодні менш відомими широкому загалу через різні причини – від замовчування чи применшення внеску жінки в історію, що було тривалий час загальносвітовою тенденцією, до фізичного знищення інтелігенції в Україні в період сталінських репресій та заборони вивчення їхнього творчого доробку. А сьогодні в умовах війни жінки-педагоги активно долучаються до волонтерського руху. Фахівці Педагогічного музею України приділяють значну увагу дослідженню ролі жінок-освітянок у розвитку педагогічної науки та шкільництва в Україні, використовують різні форми роботи щодо популяризації життєвого й творчого шляху педагогинь ХХ століття: проводять екскурсії, організують тематичні та ювілейні виставки, зокрема і віртуальні, реалізують онлайн-проекти «Педагогічний календар», «Педагогічна мапа Києва» в соціальних мережах та на сайті музею.

Так, у межах реалізації проекту «Педагогічний календар – 2023» цього року буде підготовлено й опубліковано дописи до 110-річчя Олександри Копач-Яворської (1913–1998), педагогині, філологині, 130-річчя Надії Гов'ядовської (1893–1971), педагогині, авторки букварів, 125-річчя Олени Журливої (1898–1971), письменниці, співачки, педагогині, 120-річчя Олександри Шулежко (1903–1994), педагогині, виховательки, «Праведника народів світу», організаторки дитячого притулку у Черкасах під час нацистської окупації, 190-річчя Пелагеї Литвинової-Бартош (1833–1904), педагогині, фольклористки, етнографині, мистецтвознавиці та ін.

Як узагальнений результат організації двох виставок, які відбулися у музеї («Педагогині», 2018, «Жіночі обличчя в науці», 2019), наукові співробітники підготували науково-популярне видання «Педагогині»¹. У виданні на основі фондових матеріалів було виокремлено плеяду жінок-науковиць, педагогинь, культурно-освітніх діячок кінця ХІХ – першої половини ХХ століть, чия творча праця істотно вплинула на становлення й розвиток педагогічної науки і шкільництва в Україні. Серед цих персоналій є як відомі імена, так і незаслужено призабуті. Поряд із такими посталями в історії української освіти і педагогічної науки, як Софія Русова, Христина Алчевська, Наталя Лубенець, знаходимо й менш знані, однак не менш значущі в плані науково-педагогічного доробку імена: Антоніна Гендрихівська, Олена Дубинчук, Оксана Суховерська та ін.

Крім цього, на сайті музею постійно розмішують виставки до ювілеїв українських педагогинь: Олександри Бандури (1917–2010), фахівчині з методики викладання української літератури, літературознавиці, Тетяни Бугайко (1898–1972), першої в Україні жінки – докторки педагогічних наук, фахівчині з методики викладання української літератури, Лідії Дєполович (1869–1943), фахівчині з методики початкової освіти, авторки букварів, Ніли Волошиної (1940–

¹ Педагогині. – URL: <http://pmu.in.ua/actual-info/pedagoguni/>

2010), фахівчині з методики викладання української літератури, Надії Скрипченко (1931–1996), фахівчині з методики початкової освіти, авторки підручників та ін.

Про жінок педагогинь, їхній життєвий та творчий шлях співробітники музею готують інформаційні пости до онлайн-проекту «Педагогічна мапа Києва», проводять вебінари для вчителів і бібліотечних працівників спільно з Інститутом післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка. У пам'ять та вдячність про жінок педагогинь у 2022–2023 роках було підготовлено й розміщено на сторінці Фейсбук музею пости, проведено заходи про Олену Пчілку, Софію Русову, Христину Алчевську, Зою Гайдай, Марію Литвиненко-Вольгемут.

Інформацію про роль жінок-освітянок у розвитку педагогічної науки та шкільництва в Україні оприлюднюють на сайті музею в рубриці «Педагогічно-меморіальні музеї України», де, зокрема, подано інформацію про Історико-меморіальний музей Софії Русової у селі Олешня Ріпкинського району Чернігівської області.

На відеохостингу «Ютуб» розміщено відеоматеріали у 2-х частинах: «Жіночі постаті в історії педагогіки. Частина 1»² та «Частина 2»³.

Педагогічний музей України, як центральний вітчизняний профільний музей історії освіти, не лише збирає та популяризує праці жінок освітянок, корифеїв української педагогіки, а й намагається висвітлювати роль сучасних жінок освітянок. З липня 2022 року співробітники музею на сторінці Фейсбук розпочали реалізацію онлайн-проекту «Уроки війни», де публікують матеріали про українську освіту в час війни, зокрема про жінок освітянок, які не лише навчають дітей, волонтерять, але й служать у лавах ЗСУ. Зокрема це інформація про Любов Плаксюк, яка до 2016 року працювала вчителькою історії та права, а потім вирішила вступити до лав ЗСУ. Зараз вона – перша жінка, яка очолила артилерійський підрозділ ЗСУ. З перших днів російсько-української війни в багатьох навчальних закладах крім основних освітніх завдань додалась організація гуманітарної допомоги, підтримка внутрішньо переміщених осіб, пошиття необхідних речей, плетіння сіток, волонтерство на кухні, готування їжі та смаколиків для наших бійців, організують і здійснюють цю діяльність жінки-освітяни. Важливо, щоб про таку діяльність після Перемоги пам'ятали та знали усі, тому необхідно фіксувати всі деталі, найкраще це презентувати у відеоматеріалах на сторінці музею у відеохостингу «Ютуб». Про сучасних жінок освітянок та їхню діяльність у волонтерському русі можна переглянути відео у рубриці Уроки війни⁴.

Отже, висвітлюючи тему ролі жінок-освітянок у розвитку педагогічної науки та шкільництва в Україні у ХХ столітті, науковці Педагогічного музею України віддають шану цим особистостям, прагнуть зробити українських педагогинь більш відомими широкому загалу.

² Жіночі постаті в історії педагогіки. Частина 1. – URL: <https://youtu.be/7jp1TWfU83E>

³ Жіночі постаті в історії педагогіки. Частина 2. – URL: <https://youtu.be/dqeX8KBq2G8>

⁴ Педагоги-волонтери. – URL: (<https://www.youtube.com/watch?v=zoahOf6UDYo&t=603s>)